

«ВЕРЕСНЕВІ ПРОПОЗИЦІЇ» ГЛАВИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (МІЖ КОНСТИТУЦІЙНИМ ОБОВ'ЯЗКОМ ТА ПОЛІТИЧНОЮ ДОЦІЛЬНОСТЮ)¹

Н.В. Стецюк

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного та міжнародного права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Проаналізовано причини появи проектів законів про внесення змін до Конституції України, поданих до парламенту главою держави (02.09.2019), їхній зміст та можливі наслідки практичної реалізації. Звернуто увагу на потенційні загрози та небезпеки конституційних ініціатив глави держави для українського парламентаризму та національної нормативно-правової системи.

Ключові слова: Конституція України, конституційні зміни, Президент України, політична доцільність.

Stetsyuk N.V.

“The September proposals” of the Head of the State for changing the Constitution of Ukraine (between constitutional duty and political expediency)

The article analyzes the causes of the draft legislation for changing the Constitution of Ukraine tabled in the Parliament by the Head of the State (02.09.2019), their content, and possible consequence of practical implementation. The potential risks and dangers of the constitutional initiatives of the Head of the State to the Ukrainian parliamentary and the national legal and regulatory system are recalled.

Keywords: Constitution of Ukraine, constitutional changes, the President of Ukraine, political expediency.

1. Відповідно до Конституції України Президент України є главою держави, виступає від її імені та є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Для виконання своїх конституційних обов'язків, глава держави, серед іншого, наділений правом подавати законопроекти про внесення змін до Конституції України. При цьому, визначальним є неухильне дотримання Президентом України встановлених

¹ Стецюк Н.В. «Вересневі пропозиції» глави держави щодо внесення змін до Конституції України (між конституційним обов'язком і політичною доцільністю). - В зб.: Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: Матеріали доповідей, диспутів і повідомлень учасників V-го Всеукраїнського круглого столу (м.Львів, 9 грудня 2019 р.)/ Забзалюк Д.Є. (відповідальний за випуск), Яремчук В.Д. (укладач)/ Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів : ПП «Видавництво «БОНА», 2019. – С.238-242.

вимог до таких законопроектів, зокрема, вони, не можуть передбачати «скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина», не можуть бути «спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України».[1]

2. На початку вересня 2019 року Президентом України було подано до Верховної Ради України відразу сім законопроектів про внесення змін до Конституції України, а саме «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)», «Про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань)», «Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу)», «Про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України)», «Про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи)», «Про внесення змін до статті 81 Конституції України (щодо додаткових підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України)» та «Про внесення зміни до статті 85 Конституції України (щодо консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів Верховної Ради України)». Така активність глави держави відразу ж викликала певний інтерес як серед вчених правознавців, зокрема конституціоналістів[2], так і серед політологів, державних та громадських діячів.[3]

3. Пропозиції глави держави щодо внесення змін до Конституції України, з формальної точки зору, можна розділити на декілька умовних частин (груп). Перша, це пропозиції які стосуються правового положення народних депутатів України. Друга – пропозиції по «впорядкуванню» повноважень парламенту, а також зміни порядку його формування та зменшення кількісного складу парламентаріїв. Третя група – це пропозиції, які стосуються безпосередньо

повноважень самого глави держави. Четверта група – питання організації діяльності адвокатури в Україні.

Однак, змістовний (сутністний) аналіз запропонованих главою держави конституційних новел дає підстави стверджувати, що в Україні, як мінімум, має місце «початок чергової спроби «перекроювання» владних повноважень в умовному трикутнику «глава держави – уряд - парламент» /.../ а також - бажання нової української влади значно розширити повноваження Президента України та «повернути» нашу державу до моделі президентської республіки».[3, с.137] Одночасно, в експертному середовищі почали звертати увагу на можливі «загрози» українському парламентаризму[4] та наявні прояви того, що сучасний швейцарський політолог Макс Лініжер-Гума називає «демократурою» (т.б. – замаскованою, прихованою диктатурою, якою власне і підмінено саму демократію).[5]

4. Частина із запропонованих Президентом України конституційних змін, як видається, дійсно можуть нести в собі потенційні «загрози» для національного парламентаризму та можуть з часом привести до «розбалансування» системи «ваг і стримувань» в середині механізму організації державної влади, до зміцнення владних повноважень глави держави. Так, в «Пояснювальній записці до проекту Закону України "Про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань)" пропоновані зміни обґрунтовуються тим, що «згідно зі статтею 102 Конституції України Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Зазначене положення є принципом конституційно-правового статусу глави держави і потребує закріплення у Конституції України реальних повноважень, якими буде наділятися глава держави для реалізації цього принципу». Через це, на думку глави держави, його конституційні повноваження треба розширити, надавши йому право «утворювати відповідно до закону

Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад у порядку, визначеному законами України, Директора Національного

а
н
т
и
к
о
р
у
п
ц
і
й
н
о
г

Іншим конституційним проектом глава держави, наприклад, пропонує суттєво зменшити кількісний склад Верховної Ради України. Йдеться про Проект закону «Про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи)». Цим законопроектом, зокрема, пропонується зменшення складу Верховної Ради України з 450 до 300 народних депутатів України.[7] Як такі зміни зможуть згодом вплинути на належну організацію законодавчого процесу, на здатність проведення Верховною Радою України парламентського контролю, зрештою – на виконання народними депутатами України своїх представницьких функцій, в «Пояснювальній записці» до цього законопроекту не говориться. Не має належного обґрунтування і іншої конституційної пропозиції глави держави - щодо надання права законодавчої ініціативи безпосередньо «народу» (проект закону «Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу»).[8] Враховуючи

ту обставину, що за Конституцією «український народ – це громадяни України всіх національностей», практична реалізація такої новели глави держави бачиться надзвичайно утрудненою.

5. Наведені приклади, як видається, не зміцнюють загальні засади парламентаризму в Україні. В той же самий час, можна говорити про появу тенденцій до посилення влади глави держави. Все це разом ставить питання про необхідність пошуку розумного балансу між виконанням Президентом України своїх безпосередніх «конституційних обов'язків» (зокрема, щодо гарантування додержання Конституції України, реалізації стратегічного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) та досягненням цілей, задекларованих політичною силою (партією), з якою він переміг на президентських виборах.

Література:

1. Конституція України. - Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Шаповал В. Про "залповий вогонь" по Конституції. - Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://ukr.lb.ua/news/2019/09/30/438570>
3. Україна після виборів: суспільні очікування, політичні пріоритети, перспективи розвитку/ Центр Разумкова. - К.: Видавництво «Заповіт», 2019. - 138 с.
4. Аналітичний огляд Центру політико-правових реформ конституційних ініціатив у Верховній Раді України ІХ скликання.- Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://pravo.org.ua/ua/news/20873929-analitichniy-oglyad-novih-konstitutsiynih-initsiativ-vid-tsentru-politiko-pravovih-reform>
5. Вишне夫斯基 Ю. В Украине может установится не смесь демократии и диктатуры, а чистая диктатура, но – в демократической обертке // Деловая столица. – 2019, № 38/956 (23.09.19).
6. Проект Закону України "Про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро

р

р

д

у

Проект закону «Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо

з
а
к
о
н
о
д
а
в
ч
о
ї

і
н
і
ц
і
а
т
и
в
и

н
а
р
о
д
у
)
»

·
[

Е
л
е
к
т
р
о
н
н
и